

DUMNEZEU ESTE DRAGOSTE ȘI DREPTATE⁷⁸

- ÎMPĂRĂȚIA LUI DUMNEZEU ȘI PERSPECTIVE ETICE -

Sfintele evanghelii dau mărturie că principalul obiectiv care a caracterizat viața lui Isus este domnia lui Dumnezeu. În înțelegerea și realizarea acestui proiect salvific se citește și se revelează raportul de relație intimă dintre Isus Fiul și Dumnezeu Tatăl. Cuvintele și faptele lui Isus au inaugurat domnia divină ca un raport de tensiune dintre Dumnezeu și om, raport în care Dumnezeu se prezintă ca fiind Dumnezeul tuturor oamenilor, raport în care omul este invitat să se deschidă ofertei salvifice. Făcându-se acum referință la proclamarea împărăției lui Dumnezeu din partea lui Isus, se poate pune întrebarea: cum trebuie înțeles discursul despre Dumnezeul lui Isus, Tatăl său și Tatăl nostru? Care este semnificația împărăției cerurilor pentru un model de etică creștină?⁷⁹

1. *Dumnezeul-Tatăl din perspectiva discursului lui Isus despre împărăția cerurilor*

1.1. *Dumnezeu-Tatăl ia atitudine în favoarea omului*

Modul în care Isus își înțelege și trăiește proiectul propriei vieți, modul în care el își planifică și realizează acțiunile proprii, își are izvorul în intimitatea inimii lui Dumnezeu – Tatăl. Este vorba de acel Dumnezeu care, în contextul unor condiții sociale date, ia atitudine în favoarea oamenilor, și asta într-o formă destul de decisivă și chiar agresivă. Stilul în care Isus vorbește despre Dumnezeu are un asemenea caracter încât atât omul, cât și umanul ies la supra-

⁷⁸ Pentru elaborarea acestui referat s-a folosit ca material orientativ texte din Paul Hoffman / Volker Eid, *Jesus von Nazareth und eine christliche Moral* (QD 66), Freiburg – Basel – Wien 1975, 59-72.

⁷⁹ Cf. Rudolf Schnackenburg, *Die sittliche Botschaft des Neuen Testaments*, Bd. 1, Freiburg – Basel – Wien 1986 (Völlige Neubearbeitung), 79-81.

față, se dezvăluie în chip evident. Isus demonstrează apropierea lui Dumnezeu față de om în mod foarte concret. Această apropiere are loc prin iertare și deschidere personală⁸⁰. Rezultatul ei face ca bună-tatea prezenței reale a lui Dumnezeu să devină accesibilă omului, să poată fi experimentată de acesta în mod real, așa încât să ajungă la constatarea de credință că, într-adevăr, Dumnezeu, în îndurarea sa, este totodată iubire și dreptate.⁸¹

1.2. *Portretul lui Dumnezeu-Tatăl – pericolul falsificării*

Acordând atenție acestui cadru de relație dintre Dumnezeu (Tatăl) și om (copilul)⁸², discursul despre Dumnezeu poate luneca într-un amurg al înțelegerii, într-un fel de neclaritate a receptării lui Dumnezeu. Este vorba de acel discurs, care-l privatizează, îl monopolizează pe Dumnezeu în “Dumnezeul pietății”, înțeles ca fiind dincolo de contextualitatea vieții pământești. Ar fi acel Dumnezeu care pretinde și acceptă din partea omului doar ascultare și prestare de efort individual moral în rugăciune și trudă zilnică. În amurgul înțelegerii mai poate luneca și acel discurs despre Dumnezeu, care face din el un legislator absolut, îl etichetează ca fiind stăpânul suprem. Îl prezintă ca fiind distribuitorul cel mai priceput și intangibil al tuturor destinilor și încercărilor. Nu trebuie pierdut din vedere faptul că, ținând cont de unele aspecte prezente în limbajul și modelul teologiei practicate în decursul timpului, ar putea fi justificat acest tip de discurs despre Dumnezeu. Mai bine zis, s-ar putea explica limbajul teologic, dependent de mulți factori culturali raportați la timpul și spațiul istoriei profane și bisericești⁸³. Cu toate

⁸⁰ Pentru o înțelegere mai profundă a modului în care Isus proclamă apropierea lui Dumnezeu Tatăl de oameni, vezi Rudolf Schnackenburg, *Die Person Jesu Christi im Spiegel der vier Evangelien*, Freiburg – Basel – Wien 1993, 31-33.

⁸¹ Cf. Heinz Schürmann, *Jesus. Gestalt und Geheimnis* (herausgegeben von Klaus Scholtissek), Paderborn 1994, 31-40; Walter Kasper, *Der Gott Jesu Christi*, Mainz 1983, 179ss.

⁸² Cf. Paul Hoffman / Volker Eid, *Jesus von Nazareth...*, 65-67.

⁸³ Vezi în acest sens lucrarea lui Eugen Biser, *Überwindung der Lebensangst. Wege zu einem befreienden Gottesbild*, 1996 München, îndeosebi 23-38.

acestea, trebuie pusă întrebarea: cât de credibil poate fi acel Dumnezeu care, sub pretextul unei "îndurări" de neatins, trimite sau permite acele încercări, probe dificile, care, pe deasupra, cu greu pot fi acceptate și suportate de om?⁸⁴ La fel se poate pune întrebarea, în ce măsură portretul unui Dumnezeu-Stăpân, descris într-un stil filozofic-abstract, poate fi descoperit ca fiind identic cu Dumnezeu a cărui împărăție, basileia, a fost proclamată de Isus? Un astfel de Dumnezeu, într-adevăr, poate fi făcut de către om garantul ordinii, al structurilor și sistemelor deja fixate și etalate. Deciziile sale punitive cu caracter suveran generează sancțiuni eficiente împotriva tuturor aceluia care se abat de la disciplina impusă sau se dovedesc a fi neascultători față de legile în vigoare. Pornind de la un mod secularizat de a privi lucrurile, atitudinea de supușenie prezentată mai sus apare ca un fel de ascultare acceptată, ca o simplă executare a ceea ce este prescris⁸⁵. Asta este totodată lipsa sensibilității și a fanteziei față de disonanța (dezacordul) comportamentelor date. Acest fenomen poate duce la un fel de agresivitate pregătită dinainte împotriva celor ne-normali, împotriva celor de clasă inferioară, a minorităților, a criminalilor, împotriva celor care sunt ne-realizați (prea puțin realizați, importanți), împotriva tuturor celor "care nu sunt așa cum ar trebuie să fie (ex. handicapați)"⁸⁶.

1.3. Dumnezeu-Tatăl în discursul lui Isus

Isus prezintă un discurs personal despre Dumnezeu – Tatăl său. Și Isus pronunță acest discurs *de dragul omului doritor (căutător) de fericire*⁸⁷. El se exprimă astfel încât, privind spre El, spre Tatăl, nu mai pot fi îndurate stăpânirea represivă și comportamentul

⁸⁴ Vezi Eugen Biser, *Überwindung...*, 81ss.

⁸⁵ Vezi Alfons Auer, *Autonome Moral und christlicher Glaube*. 2. Auflage, mit einem Nachtrag zur Rezeption der Autonomievorstellung in der katholisch-theologischen Ethik, Düsseldorf 1989, 23-25.

⁸⁶ Cât privește tendințele actuale de apreciere a valorii vieții, mai ales a celor unilaterale din societatea contemporană, vezi Franz Furger, *Ethik der Lebensbereiche. Entscheidungshilfen*, Freiburg – Basel – Wien ³1992, 115-118.

⁸⁷ Vezi Paul Hoffmann / Volker Eid, *Jesus von Nazareth...*, 59ss.

inuman. În limbajul folosit de Isus, Dumnezeu este receptat ca fiind libertatea și dreptatea care înalță, care mântuiește. El este acea instanță care instaurează și realizează atmosfera îndurării: a dreptății și a iubirii⁸⁸. În acest caz, depinde de om modul în care el se străduiește să cunoască și să recunoască realitatea oferită de Dumnezeu (Tatăl) ca alternativă salvifică. În măsura în care oamenii înțeleg sensul profund interpelatoriu al domniei lui Dumnezeu, ei au posibilitatea de a se apropia de împărăția lui Dumnezeu înțeleasă ca fiind viitorul care-i împlinește. Cu cât oamenii se deschid mai mult față de dinamica împărăției lui Dumnezeu prin convertire și înnoire, cu atât mai mult Dumnezeul lui Isus (Tatăl său) devine acea realitate, de care ei se pot lăsa modelați, acea realitate spre care ei se pot forma⁸⁹.

1.4. Dumnezeu-Tatăl vrea fericirea omului

Deci cum poate fi adusă realitatea lui Dumnezeu și a împărăției sale mai aproape de om? Cu siguranță că nu prin ordine moralizatoare de supușenie și nici prin confirmarea unor tablouri de vis iluzorii, ci numai prin *continuarea progresivă a realizării perspectivei lui Dumnezeu (Tatăl), așa cum a proclamat-o Isus*. Această formă de realizare înseamnă în mod concret o denunțare critică a mizeriei și al fenomenului de degradare a nivelului calitativ al vieții umane și al sistemelor noastre sociale, în primul rând în domeniul relațiilor interumane⁹⁰. Aceeași realizare a împărăției cerului înseamnă a lua atitudine în favoarea tocmai a celor emarginați precum a și a celor părăsiți de noroc (bătuți de soartă). Ea mai înseamnă crearea acelor

⁸⁸ Vezi acest aspect aprofundat din punct de vedere exegetic la Heinz Schürmann, *Jesus...*, 131-133.

⁸⁹ Mesajul fericirilor proclamate de Isus reprezintă o invitație și o posibilitate oferită omului spre modelarea propriei identități etice în viziunea împărăției cerurilor. Vezi mai pe larg în Rudolf Schnackenburg, *Die sittliche Botschaft...*, 80-81.

⁹⁰ O aprofundare a acestei idei poate avea loc în fenomenul convertirii, fenomen care implică și aspectele socio-culturale. A se urmări acest lucru în Antonellus Elsässer, *Sünde und Schuld – Umkehr und Versöhnung*, în: Johannes Gründel (Hrsg.), *Leben aus christlicher Verantwortung. Ein Grundkurs der Moral*, Bd. 1, Düsseldorf 1991, 162-185, mai ales 180-182.

condiții de viață individuală și socială, care fac posibilă învingerea durtăților și dependențelor existente ca un obstacol împotriva unei vieți umane demne. Realizarea aceasta aduce cu sine un discurs interpretativ despre Isus (Fiul) și *Dumnezeul său (Tatăl)*, care este *solidar cu fiecare om*: este solidar cu cei în vârstă, cu cei bolnavi, cu cei incapabili să aducă profit; (Dumnezeu) este solidar cu cerșetorul, cu cel neintegrat din punct de vedere social, cu criminalul, cu cel dezamăgit, neputincios, descurajat, deznădăjduit, desconsiderat; însă este solidar și cu cel care posedă, cu cel care s-a realizat, cu cel sus pus. Dumnezeu este cel în fața căruia nedreptatea, sărăcia, înjosirea, exploatarea nu mai pot fi pur și simplu îndurate sau acceptate, *deoarece* în prezența lui – a lui Dumnezeu Tatăl – se poate vedea, care ar putea fi adevărata posibilitate de fericire umană, *pentru că* se poate vedea, ce șansă realistă conține și oferă mântuirea⁹¹. A-l cunoaște pe Dumnezeu lui Isus poate deveni *fundamentul unui mod nou de viață*, ceea ce înseamnă un comportament aducător de libertate și creator de fericire.

2. Semnificația împărăției lui Dumnezeu pentru un ethos creștin

2.1. Împărăția lui Dumnezeu: verticalitate și orizontalitate

Reușita *noului mod de viață* depinde de felul în care discursul lui Isus despre împărăția lui Dumnezeu este păstrat deschis și eficient⁹². Se vede clar că lucrul acesta este posibil numai prin *socializare*, întrucât numai prin comunicare, în cadrul unor relații și raporturi interumane poate fi creată acea atmosferă, în care să poată fi cunoscute și analizate nevoile, problemele, necazurile și dorințele și totodată găsită o cale de rezolvare a lor prin dezvoltarea de

⁹¹ Franz Böckle accentuează responsabilitatea față de semenii și față de structurile sociale. Această responsabilitate aduce într-o dezbatere nouă tema dreptății, care constituie baza necesară pentru un spațiu al iubirii autentice și eficiente – Ja zum Menschen. Bausteine einer konkreten Moral (Aus dem Nachlaß herausgegeben von Gerhard Höver), München 1995, 98.

⁹² Cf. Paul Hoffmann / Volker Eid, *Jesus von Nazareth...*, 70.

modele corespunzătoare și prin comportamente consecvente: este vorba aici nu numai de acele nevoi și necazuri care pot fi observate cu ușurință, ci și de nevoile și necazurile celor care nu mai pot vorbi, care nu se mai pot exprima, care au ajuns în situația de a nu mai acorda importanță și atenție propriei vieți sau existențe. Numai realizarea socială, cu caracter stabil, a discursului lui Isus privind împărăția lui Dumnezeu poate face ca valabilitatea acesteia – înțeleasă în dimensiunea sa profundă ca provocând și angajând – să devină eficace printr-un proces de schimbare și transformare. Lucrul acesta trebuie văzut atât în domeniul social (în societate) cât și în spațiul individual (privat). *În măsura în care păcatul afectează și domeniul social și aici duce la distanțare, poate chiar la marginalizare și excomunicare, aparține de pocăință alături de actele de conștientizare interioară a nedreptății și recunoașterea vinovăției personale mărturisirea aceleiași responsabilități în spațiul social, însoțită de îndepărtarea de la fapta respectivă și de cerere a iertării*⁹³. Numai așa se poate orienta o comunitate de credință și fiecare membru al ei spre Împărăția lui Dumnezeu. Numai astfel o morală trăită în comunitate cu convingere *nu se transformă într-o morală a prestației sau meritului individualist*, ci devine o reacție *cultivată față de pro-vocarea (chemarea urgentă a) împărăției lui Dumnezeu, o reacție cultivată în spirit creativ*. Specificul creștin al moralei promovate într-un astfel de spațiu al relațiilor sociale nu conține în primul rând principii cu totul și totul ieșite din comun, această morală creștină nu se impune prin motivații specifice, ci face referință clară și decisă la contextul motivațional al împărăției lui Dumnezeu – basileia⁹⁴. Acest context, înțeles ca un raport fundamental între viața creștinului și perspectiva împărăției cerului, a fost oferit de Isus ca un spațiu plin de sens destinat edificării vieții. Este un spațiu care trebuie văzut ca fiind prin excelență *locul* în care valoarea vieții este promovată atât în ceea ce este ea (esența) cât și în ceea ce poate și trebuie să devină (existența).

⁹³ Alfons Riedl, art. Buße, în: Hans Rotter / Günter Virt (Hrsg.), *Neues Lexikon der christlichen Moral*, Innsbruck – Wien 1990, 83-88, 85.

⁹⁴ Cf. Paul Hoffmann / Volker Eid, *Jesus von Nazareth...*, 71.

În acest caz acțiunea morală își dobândește forța motorie din caracterul indicativ al discursului despre Dumnezeu cel solidar și despre împărăția sa⁹⁵.

2.2. Împărăția lui Dumnezeu – experiența concretă în realitatea socială

Această realizare specifică a moralității ca reacție la discursul lui Isus despre Împărăția lui Dumnezeu este raportată la factorul social și pentru că ea rămâne raportată prin excelență și cu prioritate la *experiența împărăției lui Dumnezeu*⁹⁶. Este vorba despre experiența concretă a realității sociale care s-a transformat în mod înnoitor datorită angajării personale a lui Isus. În această nouă realitate se poate simți, se poate constata că luarea de poziție a lui Dumnezeu în favoarea omului, a fiecărui om, a declanșat un proces eficace, un proces ce concretizează darul mântuirii. *Această experiență trebuie să fie socială*. Asta pentru că o tendință, o orientare spre împărăția lui Dumnezeu se poate realiza numai într-un raport social bazat pe dreptate și libertate. Realității sociale a împărăției lui Dumnezeu, realitate care vine din afară, din exterior, de departe, îi corespunde realitatea socială prezentă a comunității lui Isus, o comunitate orientată radical spre umanizarea continuă a relațiilor interpersonale. Acest lucru trebuie pretins, atâta timp cât o comunitate vrea să fie o comunitate a lui Isus. O astfel de umanizare în spiritul lui Isus se dovedește a fi realizată realmente cu succes acolo unde este practică iubirea față de aproapele. *În afară de cea mai mare poruncă, Isus nu a vorbit în mod expres de iubirea față de Dumnezeu, însă ea este presupusă peste tot, nu în cele din urmă prin raportul plin de încredere față de Tatăl (Abba). Legătura cu iubirea față de aproapele ca și acțiunea iubirii față de Dumnezeu în iubirea față de oameni își au fundamentul în domnia divină: Dumnezeu vrea ca să*

⁹⁵ Cf. Rudolf Schnackenburg, *Die sittliche Botschaft...*, 77-78.

⁹⁶ Cf. Paul Hoffmann / Volker Eid, *Jesus von Nazareth...*, 71-72.

*fie iubit în iubirea față de oameni așa cum este el – cel îndurător și plin de iubire*⁹⁷.

Această umanizare are loc atunci când oamenii se acceptă reciproc, recunoscând aceleași drepturi pentru toți. În schimb, acolo unde are câștig de cauză diferența de prestigiu, de număr, acolo unde deținerea puterii și lupta pentru supremație joacă un rol hotărâtor, nu mai este spațiu pentru procesul umanizării relațiilor sociale dintre oameni. Acolo unde prejudecățile și portretele dușmănoase determină comportamentul social este imposibil ca cineva să devină aproapele celuilalt⁹⁸. Porunca iubirii față de Dumnezeu și față de aproapele recunoaște o diferențiere care rămâne, însă și în acest caz ea implică o identificare dinamică între iubirea lui Dumnezeu și iubirea aproapelui. Asta înseamnă că iubirea față de aproapele trebuie să fie caracterizată de aceeași necondiționare și de aceeași libertate ca și iubirea față de Dumnezeu. Această iubire este una și aceeași. Ea nu este actul unei oarecari simpatii sau antipatii din partea mea, ci un act responsabil și conștient al intervenției mele în favoarea fericirii omului care stă în fața mea. Este acel om pe care eu nu l-am căutat și nu l-am ales în mod special sau preferențial, ci este omul care poate fi aici doar o singură dată și care are nevoie de mine⁹⁹.

Dar și eu însumi sunt aproapele; eu nu mă pot nega în fața celuilalt, nu mă pot respinge înaintea semenului meu care caută solidaritatea mea, care dorește să-mi ofere proexistența sa umană. Realizarea egalității, înlăturarea dominației – toate acestea constituie în acest caz condiții esențiale pentru ca ajutorul reciproc, iertarea mutuală a vinovăției să fie și realități, să fie ceea ce reprezintă, prin urmare să nu devină o împuțernicire represivă și arogantă a celuilalt. Dinamica împărăției se dovedește a fi cea mai autentică acolo unde oamenii, afectați fiind de aceleași limite omenești, atinși fiind de aceeași vină și de aceeași soartă, ajung la o apropiere

⁹⁷ Rudolf Schnackenburg, *Die sittliche Botschaft...*, 95.

⁹⁸ Reflectând asupra acestei realități, Papa Ioan Paul II numește cauzele care produc neliniște în cadrul vieții comunitare în enciclica *Dives in misericordia*, nr. 11 (30 nov. 1980). Efectul acestora este disprețul demnității persoanei umane.

⁹⁹ Cf. Paul Hoffmann / Volker Eid, *Jesus von Nazareth...*, 72.

reciprocă fără rezerve: acolo unde cineva nu se mulțumește să ierte pe cineva, ci acceptă ca și altul să-l ierte pe el; acolo unde cineva nu se mulțumește să fie fratele celuilalt, ci în celălalt (ex. un răufăcător) îl caută și-l acceptă pe fratele său; acolo unde cineva nu se mulțumește cu mulțimea faptelor de binefacere pornind numai de la propriul punct de vedere, ci acceptă ca să i se facă și lui bine; acolo unde cineva care este foarte înzestrat, nu se mulțumește s-o facă pe mijlocitorul celuilalt, ci-i vine în ajutor pentru o conștientizare personală și o exprimare mai bună; acolo unde are loc așa ceva, șansa realității și realizării împărăției lui Dumnezeu – a Tatălui – este luată în seamă cu seriozitate¹⁰⁰.

O astfel de apropiere și autodeterminare constituie elemente comune ale oamenilor care au cunoscut că nevoile, necazurile și aspirațiile oamenilor trebuiesc abordate în contextul dat de condițiile de viață specifice fiecărei zile, fiecărui timp. Ei știu că toate aceste probleme trebuiesc analizate cu spirit critic și rezolvate într-o atmosferă pătrunsă de cât mai multă libertate și dreptate (cfr. Mt 25). Dezvoltarea modelelor alternative de viață și comportamentul moral precum și atitudinea experimentală față de aceste modele apar în această situație deosebit de importante și necesare. Acest lucru este și mai urgent, acolo unde structurile de până acum nu mai sunt capabile să-și îndeplinească rostul și rolul lor specific; acolo unde reglementările legale de altădată – în prezente – au ajuns să fie manipulare represivă față de noile stiluri apărute în gândire și comportare¹⁰¹.

În comunitățile și grupurile care se angajează în spiritul unei astfel de orientări, trebuie să existe *spațiu* – un spațiu suficient pentru *jocul iubirii* – spațiu pentru o cooperare liberă, creatoare, respectată pentru competența ei. O comunicare îngustată și fixată în

¹⁰⁰ Creștinul trebuie să-și orienteze întreaga sa viață după exemplul și modelul lui Isus Cristos care a trăit pentru alții. În acest sens vorbește Heinz Schürmann despre Isus, accentuând viața lui ca pro-existență – Vezi Heinz Schürmann, *Jesus. Gestalt und Geheimnis...*, 286ss.

¹⁰¹ Mai multe explicații argumentate în acest sens pot fi urmărite la Alfons Auer, *Autonome Moral...*, 141.

mod autoritar, dominată de tot felul de clauze restrictive, împiedică șansa unei sensibilități dispuse să se angajeze spontan în trăirea dragostei. Împiedicată este și posibilitatea unei fantezii autentice, care ar trebui să fie în mod necesar acolo unde creștinii vor și trebuie să planifice și să acționeze pentru întâmpinarea împărăției lui Dumnezeu¹⁰².

Un ethos al comunității care este marcat de experiența împărăției lui Dumnezeu trebuie să fie un *ethos al disponibilității de transformare creativă*. Asta pentru că, dacă o comunitate se vrea a lui Isus, este chemată să caute și să dezvolte cu fantezie responsabilă soluții pentru a elibera situația vieții actuale de forțele provocatoare de durere și de piedicile ce stau în calea realizării fericirii. Acest aspect necesită multă atenție, mai ales atunci când, după cum se poate constata, se înmulțesc mereu acele situații și condiții care aduc suferință și blochează o bunăstare demnă și modestă. Întrucât comunitatea de credință a lui Isus poate fi sigură de promisiunea fericirii veșnice, se poate spune despre ea: *Durerea pentru împărăția lui Dumnezeu, care e aproape, a început și continuă să se realizeze, este în același timp bogăția cea mai mare a omului*¹⁰³. Într-o comunitate de credință creștină, care își înțelege astfel menirea, celebrările liturgice pot constitui o armonie, o simbioză cu realitatea trăită în câmpul vieții sociale.

Fără a cădea pradă unui perfecționism arogant, trebuie acordată atenție deosebită criteriului conform căruia, apropierea de împărăția lui Dumnezeu – Tatăl Domnului nostru Isus Cristos și Tatăl nostru – depinde în primul rând nu de intensitatea acțiunilor religioase, ci de gradul de realizare a proexistenței umane a creștinilor în contextul dat al vieții sociale, aici și acum, pentru azi și pentru mâine (cfr. Mc 12, 34).

Pr. Lucian FARCAȘ

¹⁰² Cf. Eugen Biser, *Überwindung...*, 103.

¹⁰³ Dorothee Sölle citată de Paul Hoffmann / Volker Eid, *Jesus von Nazareth...*, 72.

Zusammenfassung

Jesu Rede vom Reich Gottes deckt die Wirklichkeit auf, die sein Eintreten für den Menschen bestimmt und sich damit als tragende Voraussetzung seines jeweiligen konkreten Verhaltens darstellt. Das heißt: Seine einzelnen Aktionen stehen nicht einfach situationsabhängig nebeneinander, vielmehr erweisen sie auf einen gemeinsamen Sinnzusammenhang. Die Jesus zugestandene Glaubwürdigkeit bezieht sich deshalb nicht nur auf die überzeugende Menschlichkeit seines jeweiligen Verhaltens, sondern zugleich auch auf die darin vorausgesetzte Wirklichkeit. Gerade die Tatsache, daß in seinem konkreten Verhalten die reale Möglichkeit einer erfüllenden Wirklichkeit sichtbar wird, führt zu der Überzeugung, daß seine Voraussetzung wahr ist. Indem der Jesus, der dem Mitmenschen helfend und von Zwängen befreiend zur Seite tritt, von der Basileia spricht, bietet er diesem an, sich selbst ebenfalls an ihr auszurichten. Diese Aspekte werden in bezug auf die Barmherzigkeit Gottes erörtert, der den Menschen durch seinen Sohn Jesus Christus Liebe und Gerechtigkeit bietet.

DUMNEZEU FĂRĂ DUMNEZEU

Probabil că omul nu are o altă rațiune de a fi decât aceea de a se gândi la Dumnezeu (E. Cioran)

Trăim la sfârșitul acestui mileniu o criză profundă de natură spirituală care comportă multe contradicții și paradoxuri. Specialiștii în domeniul spiritual, religios, spun că este vorba de o criză a semnificațiilor: semnele nu mai spun nimic. În consecință, Dumnezeu ca termen nu mai trimite la nici un fel de realitate: Dumnezeu nu se referă la *Dumnezeu* - Persoană sau Eveniment. Avem de a face cu un Dumnezeu fără *Dumnezeu*. Caracterizând actuala stare de lucruri, necredinciosul Emil Cioran afirma într-o convorbire cu F. J. Raddatz din 1986 că *totul a încetat să mai existe și însuși cuvântul "sens" nu mai are nici un sens - nici măcar nu se mai pune problema*.¹ Din punct de vedere filozofic, actuala criză se datorează și pierderii interesului pentru metafizică. De fapt, numai o lectură de tip metafizic poate exprima în mod adecvat realitatea la care se referă cuvântul Dumnezeu, pe când în lipsa ei se cade în nihilism și ateism, așa cum se întâmplă cu mulți dintre filozofii contemporani.

De la bun început trebuie spus că întrebarea în legătură cu Dumnezeu constituie problema de fond a filozofiei. Începuturile cercetării filozofice se caracterizează prin reflecția asupra divinului. În privința aceasta, iată ce spune Aristotel: *Într-adevăr, toate lucrurile sau sunt principiu sau rezultă din principiu, dar infinitul nu are principiu, pentru că atunci ar exista o limită a infinitului. Tot așa infinitul este negenerat și indestructibil, ca fiind un principiu. Într-adevăr, în mod necesar, ceea ce este generat are un*

¹ E. CIORAN, *Oceanograf al ororii*, Convorbire cu Fritz J. Raddatz, în: Id., *Convorbiri cu Cioran*, Humanitas, București 1993, p. 161.